

DISIDENTI DRAMSKOG TIPa

LIDIJA ZOZOLI

Irena Lukšić: *Antologija ruske disidentske drame*

Biblioteka Mansioni, Hrvatski centar ITI-UNESCO, Zagreb 1998.

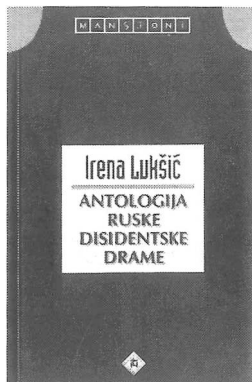
Antologiju ruske disidentske drame se dugo čekalo. Nije razlog samo činjenica da je svaka knjiga koja se na bilo koji način bavi kazalištem, teorijom ili poviješću izvedbenih umjetnosti vrlo često dugo čekana i radosno primljena, u općem nedostatku takvih naslova na hrvatskom kulturnom tržištu, već i činjenica da je rad na ovakvoj antologiji zahtijevao mnogo vremena što je uvjetovalo da je zainteresirani čitatelji čekaju od pokretanja prvog izdanja Biblioteke Mansioni 1994. godine. Hrvatski centar ITI ima jednu veliku vrlinu - koliko god dugo čekali, možemo očekivati da će se najavljeni naslov ipak, na kraju, objaviti. U zemlji gdje se nitko posebno ne drži poslovnih i marketinški dobro upakiranih obećanja, to je osobina koju valja cijiniti.

Izbor Irene Lukšić sadrži devet dramskih tekstova u njezinom prijevodu. Koliko su oni pogodni za izvođenje u kazalištima a koliko su literarna činjenica, pokušava sama autorica objasniti u uvodnom tekstu "Tlo ruske disidentske drame" koji daje povijesno-političko-književnoteorijski okvir unutar kojeg je moguće razmatrati pojam ruske disidentske drame i njezin značaj za rusku i svjetsku književnost. Iznijevši u tekstu brojne podatke koji osvjetljavaju uvjete u poslijeratnoj komunističkoj Rusiji, Irena Lukšić kroz nekoliko različitih okvira objašnjava pojam disidentstva kao sociološkog i političkog fenomena, te pojam disidentske književnosti kao oblika svjetonazora i stvaranja unutar granica Rusije.

Disidenti su, željeli to ili ne, osuđeni na bivanje *između*. Taj međuprostor stvaralaštva, odalečen od zahtjeva vlasti

za poštivanjem i slijedenjem određenog tipa estetike, cijena koju netko plaća za mogućnost slobode izbora često se, u slučaju ruskih disidenata, odnosio na egzistencijalna pitanja. Biti disidentom ili ne u odgovoru je nosilo dramatične prizvuke sudbonosnog hamletovskog pitanja. Nije, stoga, nimalo čudno da su poznati autori posegli za formom drame kako bi izrazili neke svoje estetske i egzistencijalne dvojbe. Naravno, u svrhu očuvanja vlastite egzistencije mnogi su disidenti postali emigranti, što za sustav koji nije dopuštao slobodu izricanja mišljenja, pogotovo nije dopuštao nimalo ne začuđuje. Ipak, disidente, što Irena Lukšić u svom uvodnom znanstvenom radu pokušava dokazati, ne smije se i nije moguće u potpunosti izjednačiti s emigrantima. Želimo li biti lakonski kratki i pomalo crnohumorno nastrojeni, možemo reći da su književnici u emigraciji (od kojih su neki uspjeli postići i svjetsku slavu) zapravo književnici disidenti koji su uspjeli pobjeći iz zemlje. Doba revolucije je prošlo a revolucija je doba umiranja za ideje koje nikad nije bilo osobito popularno. Posebno ukoliko ste u stanju vidjeti da jedna smrt više ili manje, jedan čovjek na godišnjem odmoru u Sibiru neće nikome posebno nedostajati, bez obzira na oštrinu misli i umješnost kojom ih je u stanju izraziti.

Upravo je oštrina misli ono što ove tekstove samo smješta u formu drame ali im ne dopušta da postanu predlošci za kazališne predstave. Naime, većina pisaca prezentiranih u ovoj *Antologiji* koristi dramski rod kako bi izrazili ideje. Tako likovi njihovih drama nisu karakteri već su prezentatori ideja, obično sukobljeni oko neke teme koja

preokupira autora. Međutim, često se ovdje ne razvija dramski sukob, već onaj intelektualni, filozofski i politički koji je nedovoljno individualiziran da bi prešao granice disputa i rasprave i ušao u svijet *Drame*. Ostaje još samo pobrojiti kojih je to devet tekstova našlo svoje mjesto u ovoj *Antologiji*.

Nobelovac Josif Brodski predstavljen je jednočinkom *Demokracija!* koja je zapravo recital podijeljen na govor pet različitih osoba. Kako replike osoba uopće nisu označene, možemo se zapitati po čemu bi to zapravo bila drama. Tekst *Postoji li život na Marsu?* I. Ivanova je parodija SF-a u tri čina koja progovara o ideologiji i književnosti na način spektakla (bar po broju osoba). Znajući da bi mogao imati problema, autor je tekst potpisao pseudonimom, no nevolja s pseudonimima je ta da se identitet onoga koji se iza njih sakriva prije ili kasnije sazna. U *Antologiji* je još i drama Venedikta Jerofejeva *Disidenti* ili *Fanny Kaplan*, tragedija u 5 činova, zatim *Tamo daleko preko rijeke* Vladimira Maksimova, tri kratke dijaloške scene Vladimira Kazakova (*Veliki ustjeg*, *Odučavanje*, *Akrobat*), *Partija preferansa* Muze Pavlove, *Pristupna riječ* zborniku Dimitrija Prigova, *Narod* Vladimira Ufljanda i *Ruka Kremlja* Aleksandra Zinovljeva. Samo se neki od tih tekstova mogu stvarno nazvati dramama. Naime, ruska književnost nikada nije (riječ je o dvadesetostoljetnoj književnosti) poštovala ono što se naziva zakonitostima roda, žanra i sl. Autori su nomenklaturu koristili kako bi je nijekali, osporavali ili obilježili svoje tekstove na različite načine. Ono što prvenstveno treba istaknuti jest da je označnica *Drama* ovdje u upotrebi izričaja osobnog shvaćanja vlastite egzistencije, a odlomci koji su u ovoj *Antologiji* prezentirani, s obzirom na njihovu upitnost formalne pripadnosti žanru to i potvrđuju.